

„Podnikatelia potrebujú od štátu čo najmenej prekážok, čo najtransparentnejšie podmienky, jednoduché zamestnávajúce a dobrý prístup k finančnej pomoci. Namiesto stále nových dotačných schém by sa štát mal zamerať na zefektívnenie tých existujúcich.“

Monika Budzák

www.iness.sk/podporte

/iness.slovakia

/instituteINESS

/INESSinstitute

/iness.slovakia

Mesačník
MARKET **FINESSE** vydáva:

INESS – Institute of Economic
and Social Studies
Na Vršku 12
811 01 Bratislava

tel.: +421-2-5441 0945
e-mail: iness@iness.sk

DESIGNED BY V

Editorial

Richard Ďurana

Vitajte v novom roku! Verím, že ste sviatky strávili vo svojich rodinných mikrobublinách a s pozitívnymi zážitkami ste si z Vianoc či Silvestra domov neprinesli aj pozitívne testy na toho mikro bežára s veľkými osobnými makro následkami.

Na začiatok trochu rekapitulácie: pre INESS bol minulý rok v mnohom prelomový. Mali sme rekordný počet mediálnych výstupov (1 556), vydali sme 14 policy paperov, nahrali 36 dielov vlogu Na vršku a 37 audio podcastov INESS na DNES, a do Ekonomickej olympiády sa nám zapojilo rekordných 8 500 stredoškôľakov. Popritom sme napísali množstvo článkov, absolvovali veľa stretnutí s politikmi a policy makermi, presadili do zákonnej podoby viacero opatrení, ktoré vám zjednodušia a zlepšia život a štátu uberú kompetencie, ktoré nikdy nemal mať.

Rok 2020 bol však pre mnohých zlý. A nielen ekonomicky. Tí šťastnejší ho prežili bez zásadnejšej ujmy a pre iných (talebovsky ich nazvime antifragilnejších) dokonca mohol predstavovať rok príležitostí. Tretí prípad sa mohol vzťahovať aj na vládu, tá ho ale uchopila zle a do veľkej miery premárnila mikro manažmentom, tesnejšími kazajkami pre firmy i občanov a vnútornými spormi. Snáď najvypuklejší je tento fenomén v najťažšie skúšanom sektore – zdravotníctve. Ako píšeme [v texte na str. 13](#), nielenže neprišlo k tak potrebnej zmene myslenia, ale pandémie „[...]“ naplno odkryla hlboké komunikačné a organizačné problémy štátnych orgánov „[...]“ Bohužiaľ, verejný sektor je v tejto situácii ako oceánsky tanker, ktorý potrebuje celý vek, aby zmenil trasu plavby. A tak kým sa tu občanom obmedzujú najzákladnejšie práva „lebo Covid“, hygienici majú problém s trasovaním, lebo telefón môže obsluhovať len niekto s príslušným diplomom, lebo „také sú pravidlá“. Za 9 mesiacov sme tu už mohli mať decentralizovaný, efektívny a robustný systém testovania, do ktorého by sa zapojili lekári, lekárnice, zamestnávateľia či občianske združenia. Miesto toho tu behali chlapi v maskáčoch a ľudia pred Vianocami stáli dobrovoľne hodinové rady na testovanie.“

Áno, namiesto toľko žiaducej decentralizácie na všetkých úrovniach sme sa dočkali presného opaku. Súčasná vláda rovnako

ako tá predchádzajúca sníva o nových štátnych podnikoch. Zmenili sa len sektory. Kým pred pár rokmi sa hovorilo o štátnom leteckom či vodnom dopravcovi, dnes má vláda na stole štátneho realitného developera, štátneho IT developera, štátnu advokátsku kanceláriu, štátneho distribútora liekov či vládnych novín. O tom, prečo by mal štát vlastniť čo najmenej a dopreďať aj viacero existujúcich štátnych podnikov, sme písali v publikácii **Privatizácia 3.0**, ktorú som vám na tomto mieste predstavil vo vianočnom čísle Market **Finesse**. V tomto čísle na ňu nadväzujeme textom [Štátne podniky nie sú „naše“](#), v ktorom vyvraciam ilúziu toho, že štátne je vlastne „naše“.

Pandémia však akceleruje mnohé negatívne trendy aj v Bruseli. Záchranné balíky, Fondy obnovy a pod. sú termíny, ktorými sa politici radi chvália a davy jasajú. Pritom je dôvod skôr na starosti, ak nie rovno plač, pretože to, ako je to všetko nastavené, je skôr pílenie si konára pod vlastným zadkom. Prečo, to sa dočítate v [rozhovore o Fonde obnovy na strane 9](#) a rovno vás skúsím navadiť na novú publikáciu na túto tému, ktorú tu nájdete [na strane 14](#).

Komisii pandémie nezobrala na dychu ani v jej harmonizačnom úsilí. Navrhla novú smernicu o primeraných minimálnych mzdách naprieč úniou. Chce šľachetne zaistiť, aby zamestnanci v EÚ boli chránení minimálnou mzdou, čo má garantovať adekvátne pracovné a životné podmienky bez ohľadu na to, kde pracujú alebo žijú. Zároveň navrhuje, aby sa pri stanovovaní minimálnej zohľadňovali kritériá ako kúpna sila, rast miezd alebo úroveň či produktivita práce. INESS spolu s ďalšími európskymi think tankmi zaslal Európskej rade, Komisii aj Parlamentu nesúhlasné stanovisko, ktoré si môžete prečítať aj v tomto čísle Market **Finesse** a v ktorom vysvetľujeme negatíva takéhoto postupu.

Pandémia samozrejme nie je selektívna a zasahuje všetky oblasti ľudského života. Aj preto v tomto čísle nájdete pestrú paletu textov. A nezabúdajte: odborníci z INESS varujú: v roku 2021 si dávajte pozor na odborníkov!

Prajem vám inšpiratívne čítanie.

Richard Ďurana

Obsah

Slovo roka: odborník	3
Nech žije digitálna sedemročnica	3
Štátne podniky nie sú „naše“	4
V poľnohospodárstve je dôležité hovoriť o dátach a podľa toho prehodnocovať politiky	4
Účtovníci, učitelia a zdravotníci z dvojročáku	6
Rozviažme spotrebiteľom energií ruky	7
Tri dôvody proti digitálnym menám od centrálnych bánk	8
Rozhovor o Fonde obnovy	9
8500 stredoškolákov si zmeralo sily v Ekonomickej olympiáde	11
Stanovisko INESS k návrhom Európskej komisie v oblasti minimálnej mzdy	12
Tri pozitíva	13
Nové publikácie	14
Týždeň s INESS	14
Rok 2020 s INESS	14
INESS publikácie	15
INESS knihy	15

Slovo roka: odborník

Martin Vlachynský

Favoritom na slovo roka bude asi „covid“, ale mojím koňom je slovo „odborník“. Oproti covidu je napriek svojej obyčajnosti tajomnejšie a možno aj nebezpečnejšie.

Ľudová múdrosť hovorí, že odborníkom je ten, kto o téme vie viac, než 90 % ľudí. Ja sám som tento titul dostal nie raz. Pokiaľ niečo tvrdí „ekonomický odborník“, hneď je to iné, ako keď je to len nejaký Martin z ulice. Každý z nás má unikátnu zbierku vedomostí, ktorá človeka robí odborníkom. Hoci niekedy je to len taká špecifická oblasť, ako sú nálady vlastného dieťaťa, či stav zeleninového záhonu za naším domom.

Slovo „odborník“ nabralo počas pandémie nevídanú vážnosť. Nálepka odborníka už nie je len vstupenkou do masmédií, ale univerzálnym zaklínadlom, ktorým sa dá ospravedlniť akékoľvek rozhodnutie hlboko zasahujúce do životov ľudí v dobrom či v zlom, zákonné či nezákonné.

Na odborníkov ale pozor. Po prvé, odborníci robia chyby. Inžinierom vybuchujú raketoplány a padajú lietadlá, statikom sa rúcajú budovy, lekári vymenia kĺb na nesprávnom kolene a ekonómovia trafia budúcoročný rast horšie ako cvičená opica. Čím komplexnejší systém, tým väčšia šanca na nepresnosti, ba až hlboké omyly. Preto sú meteorológovia takým častým terčom vtipov. Odborníci sa mýlia aj v komplexnej oblasti globálnej pandémie, a to oboma smermi. Jedni robili modely so státisícmi nakazených behom mesiaca či prorokovali zaplnené márnice a tisíce mŕtvych denne pred Vianocami. Iní zase tvrdili, že prenos nákazy z Číny je nepravdepodobný, že nákaza vymizne do Veľkej noci, alebo že druhá vlna nebude.

Po druhé, pozornosť a moc pomáhajú rúcať povedomie o limitoch vlastných schopností. Tým skôr, ak za svoje omyly a nepresnosti odborník nenesie žiadnu osobnú zodpovednosť. A tak je čoraz bežnejšie, že odborník ponúkne kompletnú sadu opatrení pre verejné zdravie, medicínu, právo, ekonomiku aj školstvo.

Existujú vedecké otázky, ktoré je možné objektívne s väčšou alebo menšou presnosťou zodpovedať. Existujú otázky, ktoré vedecky zodpovedať možné nie je. Ako veľmi chrániť starých ľudí a do akej miery popri tom poškodiť mladú generáciu? Navštíviť rodičov a riskovať infekciu, alebo nenavštíviť a riskovať, že sme premeškali poslednú príležitosť vidieť ich?

Pandémia pripomenula usedeným „západniarom“, že život je aj o osobnej zodpovednosti za seba a svoju rodinu, či o ťažkých rozhodnutiach medzi zlým a horším. Tieto bremená nie je možné preložiť na plecia odborníkov, či sme len obyčajní ľudia, alebo politici.

HN, 28.12. 2020

Nech žije digitálna sedemročnica

Róbert Chovanculiak

V EÚ začína byť populárny digitálny nacionalizmus. Lídri sa zobudili a zistili, že EÚ nemá vlastné startupy s miliardovou hodnotou, ani etablované úspešné technologické firmy. A aj v ostatných ukazovateľoch digitálnej vyspelosti krajiny EÚ zaostávajú za ostatným vyspelým svetom. Európania trávajú na internete menej času, menej využívajú internetové obchody, platformy, podnikatelia menej inzerujú na internete a menej využívajú cloudové riešenia.

Ako sa dajú v spoločnosti rozširovať digitálne služby? V zásade existujú dva spôsoby. Prvým je, že podnikatelia prídu s inováciami, investori do toho vložia vlastné peniaze a kritériom úspechu digitalizácie budú uspokojené potreby zákazníkov a ich ochota platiť. Druhý spôsob je, že necháte zasadiť komisie, tie vypracujú a schvália stratégie a úradníci spíšu plány ako ich naplniť. A toto všetko nakoniec obsypete peniazmi daňových poplatníkov. Pričom kritériom úspechu digitalizácie bude vyčerpanie grantov a fondov.

Premietnutie týchto dvoch teoretických prístupov k digitalizácii do praxe môžeme dnes sledovať pri otázke vplyvu koronakrízy na rôzne sektory. Stačí sa pozrieť na ten audiovizuálny a na to, čo sa deje v USA a v EÚ.

V USA produkčná spoločnosť WarnerMedia šokovala svet, keď ohlásila, že všetky ich hollywoodske filmy pôjdu v jeden deň do kín a aj na streamovaciu platformu HBO Max. WarnerMedia tak vidí koronakrízu ako príležitosť vybudovať konkurenciu Netflixu a získať nových predplatiteľov ich digitálnej služby.

V EÚ úradníci publikovali „Akčný plán na podporu obnovy a transformácie audiovizuálneho sektora“ v rámci stratégie „Digitálne desaťročie“. Tento plán doslova obsahuje

„10 konkrétnych opatrení, a to na pomoc sektoru zotaviť sa z krízy uľahčením a rozšírením prístupu k financiam, transformovať sa stimulovaním investícií s cieľom podporiť súbežnú zelenú a digitálnu transformáciu“.

Preložené do ľudskej reči to znamená, že idú rozdávať peniaze a zachraňovať tých, čo dokážu spísať potrebné projekty a vybaviť si ich schválenie. Samozrejme, všetko smeruje k zelenej a digitálnej transformácii. O zákazníkoch, finančnej udržateľnosti, hodnote za peniaze vyjadrenej ochotou zákazníkov platí ani slovo.

Nemôžeme sa potom diviť, keď sa o pár rokov budú lídri EÚ čudovať, že neexistuje žiadna európska streamovacia služba a všetci Európania využívajú americké spoločnosti ako napríklad HBO Max. Ale za to budeme mať úspešné štatistiky vyčerpaných eurofondov, startupy, ktoré poskytujú poradenstvo v oblasti písania projektov a audiovizuálny sektor čakajúci na ďalšie granty a schémy.

SME, 18.12. 2020

Štátne podniky nie sú „naše“

Martin Vlachynský

Ani zmena vlády nezmenila apetít politikov prichádzať s novými štátnymi podnikmi. Kým minulá garnitúra snívala skôr o štátnom leteckom či vodnom dopravníctve, nová vláda sa pustila do štátneho realitného developera, štátneho IT developera, advokátskej kancelárie, distribútora liekov...

Je to osvedčená stratégia na získanie voličov. V nemalej časti populácie existuje presvedčenie, že keď vzniká niečo štátne, tak tým bohatnú aj oni ako jednotlivci. Veď štátne, to je vlastne „naše“, nie?

Vlastníctvo má však jasne dané črty a štátne podniky ich nespĺňajú. Po prvé, štátne podniky vo vzťahu k občanom síce môžu vzdialene pripomínať akciové podniky vo vzťahu k akcionárom, no občan sa na rozdiel od akcionára nemôže nijako zúčastňovať na rozhodovaní o podniku. Neobstoí ani argument o zastúpení občana v podobe parlamentu či vlády. Parlament o činnosti štátnych podnikov väčšinou nijako nerozhoduje. Ak by sme aj prijali veľmi odvážnu tézu, že občan-akcionár vykonáva svoje vlastnícke práva pomocou volených zástupcov vo vláde, znamenalo by to, že vlastnícke práva vykonávajú len voliči vládnej koalície.

Po druhé, občan na rozdiel od akcionára nemá automatický podiel na výnosoch „svojho“ majetku (dividendu), pretože ak nejaký výnos je, nie je rozdelený rovnomerne medzi občanov ako dividenda medzi akcionárov, ale nerovnomerne vo forme verejných výdavkov. Podobne straty (ak sú kryté dotáciou z rozpočtu) sú rozdelené nerovnomerne v podobe vyšších daní. Občan so „svojim“ podielom v štátnom podniku nemôže ani nakladať ako s akciami – nemôže ich predať, darovať, dať do zástavy, či zahrnúť do dedičstva.

Z pohľadu vlastníctva je štátny podnik pre občana presne tak „cudzí“, ako podnik súkromný. Pri verejne obchodovanom súkromnom podniku sa pritom občan môže rozhodnúť stať jeho formálnym spoluvlastníkom nákupom akcií, pri štátnom to možné nie je. Po privatizácii tak paradoxne viac Slovákov reálne spoluvlastní podniky ako US Steel, VW či energetické podniky než pred ich privatizáciou. Vďaka nákupu ich akcií priamo či prostredníctvom ETF, fondov a iných nástrojov sa môžu reálne podieľať na ich fungovaní a čerpať plody ich činnosti.

Daňou za mylný úsudok voličov o „ich podnikoch“ je pomalšia ekonomika, ktorú brzdí prítomnosť notoricky podpriemerne výkonných štátnych podnikov. V našej analýze Privatizácia 3.0 sme pomocou dát MMF a porovnaním so Srbskom (kde je podiel štátnych podnikov na ekonomike oveľa vyšší) vypočítali, že ak by Slovensko v minulosti neprivatizovalo, dnes by malo ekonomiku menšiu o 68 miliárd eur. To je dosť vysoká daň za falošný pocit, že niečo je „naše“.

Viac sa téme štátnych podnikov venujeme v publikácii [Privatizácia 3.0](#).

HN, 14.12. 2020

V poľnohospodárstve je dôležité hovoriť o dátach a podľa toho prehodnocovať politiky

Monika Budzák

Agrobiznis uverejnil rozhovor s Monikou Budzák o štúdiu od INESS s názvom [Slovenské poľnohospodárstvo potrebuje viac ako len sebestačnosť](#).

Think-tank INESS nedávno predstavil štúdiu z názvom „Slovenské poľnohospodárstvo potrebuje viac ako len sebestačnosť“. Mohli by ste ešte predtým, než sa do nej zahĺbime, stručne zhrnúť, ktoré hlavné zistenia táto štúdia priniesla? Je pre Slovensko naozaj potrebné dosiahnuť 80 % - nú potravinovú sebestačnosť, čo je cieľ, ktorý stojí v prioritách vlád prakticky už od roku 2014?

Naša štúdia upozorňuje, že pojem sebestačnosť sa používa na zakrytie iných problémov v sektore, politická snaha o jej zvýšenie nepriniesla v minulosti očakávané výsledky (viac zdravých domácich potravín) a navyše, pod rúškom sebestačnosti sa dokonca prijímali veľmi škodlivé protekcionistické politiky. Sebestačnosť je veľmi problematický ukazovateľ, o ktorom by sme sa nemali rozprávať, ak nám ide o podporu poľnohospodárstva. Čo znamená, keď sa zvýši úroveň sebestačnosti na 80%? Budeme mať viac zemiakov, a menej pšenice, alebo viac mäsa a syrov, na úkor ovocia? Samozrejme, je dôležité sledovať, čo sa produkuje a aká je efektívnosť tejto produkcie. No keď sa hovorí o potravinovej sebestačnosti ako o čísle, nevieme z toho vyčítať kvalitu produkcie, efektívnosť dotácií či ekologickosť výroby. To sú dnes ukazovatele, ktoré by sa pri hodnotení agropotravinárstva mali sledovať.

V štúdii sa uvádza, že slovenská prvovýroba má ambície byť sebestačná vo väčšine agrokomodít, no napriek tomu nie je. Platí to hlavne pre oblasť výroby bravčového mäsa, ale aj niektorých ďalších komodít. Prečo?

V prvom rade je nutné odstrániť problémy, ktoré dusia farmárov už dlhé roky, ktoré brzdia ich podnikanie a zvyšujú im náklady. Štát nedokáže podporiť výrobu, keď bude robiť stále to isté. Už dávno nestačí vymýšľať ďalšie neprehľadné dotačné schémy, ktoré administratívne zahlcujú nielen farmárov ale aj štát. Je nutné výrazne podporiť napredovanie pozemkových úprav, aby mali aj noví a mladší farmári možnosť dostať sa k pôde. Je nutné reformovať Slovenský pozemkový fond, o ktorom kolujú nelichotivé korupčné kauzy, ale ktorý nemá ani zákonom stanovené lehoty na vyjadrenia. Je potrebné prehodnotiť načasovanie niektorých výziev, ktoré motivujú farmy k netrhovým krokom. Ukážkové príklady zo slovenského poľnohospodárstva využívajú aj zahraničné know how a kapitál, aj toto môže byť cesta, ako podporiť produkciu. V neposlednom rade je dôležité pozrieť sa na to, prečo na Slovensku nevznikajú odbytové združenia, ktoré nielen pomáhajú zlepšiť pozíciu farmárov voči obchodným reťazcom, ale im aj pomáhajú podniknúť spoločné investície do marketingu, skladov, a pod. a efektívnejšie hospodáriť.

Faktom je, že farmári predovšetkým v oblasti živočíšnej výroby nedokážu zvyšovať svoju produkciu v dôsledku dlhodobu nízkych realizačných cien svojej produkcie, ktoré spravidla nepokrývajú ich náklady. Negatívom je i faktor poskytovania rozdielných (aj národných) podpôr v rámci jednotlivých členských štátov, čo narúša konkurencieschopnosť slovenských poľnohospodárov, keďže tí inkasujú v porovnaní s väčšinou svojich kolegov menej. Nie sú teda rozdielne dotácie rovnako problémom, prečo Slovensko ťahá za kratší koniec v otázke dosahovania sebestačnosti? Vidíte šance k tomu,

že by sa národný protekcionizmus v tejto oblasti zo strany ostatných štátov nejakým spôsobom zmenil (obzvlášť v čase pandémie COVID-19, keď na celoeurópskej úrovni potravinová bezpečnosť naberať na dôležitosti)?

Debata o podporách, žiaľ, opäť zatieňuje iné fakty. Napr. tie, že rozdiely vo farmárskej produktivite medzi Slovenskom a inými štátmi sú oveľa vyššie ako rozdiely v dotáciách. Ak si to porovnáme číselne, podpora z SPP je len o pätinu nižšia ako je priemer EÚ, avšak priemerný európsky farmár vyprodukuje na hektári pôdy 3-násobne vyššiu pridanú hodnotu. Je evidentné, že tieto rozdiely v produktivite nie sú dôsledkom len nižšej podpory. V slovenskom poľnohospodárstve chýbajú inovácie a investície, nie ďalšie dotácie. Keď hovoríme o rozdieloch v dotáciách, mali by sme zohľadňovať napr. aj vyššie mzdové náklady a oveľa vyššie ceny pôdy v západných krajinách.

Určite nechcem obhajovať dotačné politiky jednotlivých štátov. Máme spoločný trh, preto by pravidlá podnikania mali byť čo najtransparentnejšie. Ako v iných sektoroch, ktoré sú financované z verejných zdrojov, tak aj tu musíme neustále prehodnocovať hodnotu za peniaze. V poľnohospodárstve je to tak citlivá téma, že akákoľvek väčšia reforma je prakticky okamžite zvrhnutá zo stola a každý, kto sa len opováži povedať, že v tomto sektore dokážu kľučkovať podniky, ktoré nie sú prínosom, je označený za vlastizradcu. Považujem to za nešťastné, v poľnohospodárstve je dôležité hovoriť o dátach a podľa toho prehodnocovať politiky. V opačnom prípade je dôvod pochybovať o tom, že tu existuje snaha o potravinovú bezpečnosť, a nejde len o udržanie status quo štedrého dotovania.

Ďalším merítkom sebestačnosti je zastúpenie domácich potravín na pultoch obchodov, ktoré de facto odráža mieru ich spotreby. Tu dlhodobo ležíme na hodnote 40 %. Nie je to predsa len málo?

Toto meradlo je opäť problematické. V našej publikácii upozorňujeme, že presnejší je ukazovateľ tržieb z predaja slovenských výrobkov (posledné dáta hovoria o 62 %). Môže sa stať, že dôjde k logistickým komplikáciám a v čase merania reťazec nebude mať na pultoch tie výrobky, ktoré ponúka štandardne. Podiel slovenských produktov závisí aj od šírky sortimentu. Ak má niektorý reťazec na pulte napr. najväčší sortiment syrov, tak aj keď bude ponúkať najviac druhov z domácej výroby, môže byť oproti reťazcu s užším sortimentom znevýhodnený.

V globalizovanom trhu sa krajina pôvodu určuje ťažko. 75 % surovín použitých na potraviny musia byť slovenského pôvodu, aby sme mohli hovoriť o slovenskom výrobku. Keď sa zmení (dočasne) jedna z týchto surovín, už to nebude slovenský produkt, hoci sa väčšina produkcie odohráva na Slovensku.

Ak chceme posilniť postavenie farmárov voči reťazcom, určite má zmysel zamyslieť sa nad tým, ako posilniť odbytové združenia. Pre reťazec je pohodlnejšie komunikovať a vyjednávať s jedným subjektom, ako s desiatkami. Štát sa v minulosti o to pokúšal cez dotácie, avšak výsledky neboli uspokojivé. Združenia v zahraničí investujú do spoločných skladov, zberových liniek a spoločných predajných centier. Vďaka tomu optimalizujú náklady a dokážu svoje výrobky oveľa lepšie odprezentovať.

Pomohlo by zvýšenie sebestačnosti vo výrobe potravín zvýšiť aj zamestnanosť ako argumentujú agropotravinári?

Opäť, tu sa nesprávne stotožňuje vyššia sebestačnosť len s vyššou produkciou. Produkcia sa zvýšiť nemusí, stačí ak poklesne spotreba niektorej potraviny, a sebestačnosť je vyššia. Preto nemôžeme hovoriť že existuje priama súvislosť medzi mierou sebestačnosti a zamestnanosťou.

Viac ako pracovnú silu potrebujú slovenské farmy kapitál. Práve nové stroje optimalizujú náklady a umožňujú zvýšiť produktivitu podniku, vďaka čomu existuje aj priestor pre zvyšovanie miezd. Vyššie mzdy tak dokážu prilákať vhodných pracovníkov.

Rovnako ako v iných sektoroch, aj v agropotravinárstve chýbajú kvalifikované pracovné sily. Moderné farmy dnes intenzívne pracujú so strojmi, ktorých ovládanie si vyžaduje odbornú prípravu. Často spomínané zamestnanie dlhodobo nezamestnaných preto nie je riešenie. Ak chceme podporiť zamestnávanie, to pôjde len cez výrazné odbyrokratizovanie zákonníka práce. Už dnes niektoré farmy redukovávajú počty zamestnancov, nočných strážnikov nahrádzajú kamerovými systémami. Voľba medzi zamestnaním človeka a investíciou do technológií ostáva na podnikateľa, avšak štát by mal odstrániť prekážky, ktoré zbytočne znevýhodňujú jednu z týchto foriem.

Na záver štúdie INESS uvádza, že slovenské poľnohospodárstvo vie prosperovať aj bez dosiahnutia sebestačnosti. Ako? Resp. čo k tomu potrebuje?

Hovoriť o konkrétnych reformách. Na príkladoch zo zahraničia vidíme, že aj v krajinách, ktoré nie sú sebestačné v mnohých produktoch, dokážu fungovať extrémne konkurencieschopné firmy, ktoré vďaka špecializácii, využívaniu najnovších technológií zásobujú nielen domáci, ale aj zahraničný trh zdravými potravinami. Aj na Slovensku máme niekoľko takýchto príkladov.

Extrémne rozdrobené pozemkové vlastníctvo dnes zaťažuje farmy spravovaním stoviek nájomných zmlúv. Jedným z riešení je poctivé rozbehnutie pozemkových úprav, ktoré vyriešia nielen otázku vlastníckych a užívateľských vzťahov, ale dokážu navrhnuť aj rôzne krajinné prvky,

ktoré pomáhajú zadržiavať vodu v krajine, či sprístupnia pozemky pomocou ciest.

Dnes ide na podporu farmárov asi miliarda eur ročne. Túto podporu potrebujeme presmerovať na modernizáciu fariem a povzbudenie produkcie, nielen na platby, ktorých cieľom je zvýšiť príjem farmárov.

Znie to ako kliše, ale farmárčenie je tiež podnikanie – a podnikatelia potrebujú od štátu čo najmenej prekážok, čo najtransparentnejšie podmienky, jednoduché zamestnávanie a dobrý prístup k finančnej pomoci. Tu sa opäť dostávame k dotáciám. Získať ich si vyžaduje porozumenie a administratívu, namiesto stále nových a nových schém by sa štát mal zamerať na zefektívnenie tých existujúcich.

Rozhovor si taktiež môžete [prečítať tu](#).

Agromagazín, december 2020

Účtovníci, učitelia a zdravotníci z dvojročáku

Róbert Chovanculiak

Nezdá sa, že Veľká Británia má problémy s vyšším vzdelávaním. Má kvalitné vysoké školy, na ktoré sa hlásia študenti z celého sveta a ktoré sú, mimochodom, spoplatnené. Stredoškolské vzdelanie s dôrazom na prax (tzv. duálne vzdelávanie) nedosahuje úrovne ako v Nemecku alebo Švajčiarsku, ale funguje obstojne. 20 % miestnych zamestnávateľov ponúka prax pre učňov. Pre porovnanie, u nás sa do duálneho vzdelávania zatiaľ zapojilo menej ako 1 % zamestnávateľov. A to najdôležitejšie – vo Veľkej Británii majú relatívne nízku mieru nezamestnanosti mladých ľudí. A nezmenil to ani doširoka otvorený trh práce pre imigrantov.

Napriek tomu vo Veľkej Británii nezahŕajú a výrazným spôsobom reformujú odborné vzdelávanie. Najnovším projektom je vytvorenie nového stupňa vzdelávania tzv. **T Level**. Je to vzdelávanie, na ktoré sa môže prihlásiť žiak, ktorý dokončí niečo ako u nás „základnú školu“, prešiel záverečným testovaním a je vo veku od 16 rokov.

V čom je toto vzdelávanie iné? Tvorcovia ho prezentujú ako alternatívu medzi klasickým všeobecným stredným vzdelaním bez dotyku s praxou a praktickým duálom v rámci konkrétneho odboru, kde žiak trávi väčšinu času u zamestnávateľa.

Teda T Level je pre žiakov, ktorí sa ešte necítia na prácu, ale chcú nejaké praktickejšie zručnosti, s ktorými sa môžu zamestnať.

T Level vzdelanie má dve hlavné výhody, ktoré by mohli byť zaujímavé aj pre nás na Slovensku: je extrémne krátke a je zamerané na profesie, kde chýbajú ľudia.

Vzdelanie formou T Level trvá dva roky. Keď sa na Slovensku povie dvojročná škola, predstavíme si úplne najnižšiu úroveň vzdelania pre tých akademicky najslabších študentov. Je na čase zmeniť túto stigmu krátkeho pobytu v školskom zariadení. Pri štúdiu na dĺžke nezáleží. Dlhé roky strávené za lavicou negarantujú kvalitné vzdelanie. Stačí sa pozrieť na vysoké školstvo. Slovenskí študenti trávajú na vysokých školách v priemere o rok dlhšie ako ich zahraniční kolegovia. A na kvalite sa to príliš neodráža.

T Level navrhli ľudia z praxe spolu s dôležitými zamestnávateľmi ako Fujitsu alebo Skanska. Ponúka viac vzdelávania v triedach než klasické duálne vzdelávanie, kde študent strávi 80 % času u zamestnávateľa. V prípade T Levelov to bude naopak – dáva tak väčšiu rolu teoretickému vzdelávaniu. Stále však garantuje minimálne 45 dní na odbornej praxi. Po ukončení absolvent dostane štátom uznaný diplom, ktorý obsahuje sumár jeho výsledkov (niečo ako naša maturita) a informácie o kvalifikácii, ktorú nadobudol.

Tento rok otvorili tri „T“ odbory: plánovanie a projektovanie stavieb; digitálny dizajn a vývoj; a vzdelávanie a starostlivosť o deti. Ďalšie roky sa plánujú otvoriť odbory aj pre právne služby, účtovníctvo, zdravotníctvo, obchodnú administratívu, IT podporu a podobne.

V porovnaní s týmito odvážnymi zmenami slovenské stredné školstvo hibernuje. Jedinou zmenou za posledné dekády bolo spustenie duálneho vzdelávania, do ktorého sa však zapojila stále len malá časť študentov. Nikto sa neodvážil prísť s čí i len trochu odvážnejším návrhom, ktorý by napríklad sprehľadnil a prečistil zastaranú a neprehľadnú sústavu skoro 800 stredoškolských odborov. Alebo ktorý by sa zamyslel nad tým, či naozaj potrebuje študent napríklad na dopravnej strednej škole stráviť v lavici tri roky na výučný list a ďalšie dva roky na maturitu. Vo Veľkej Británii očividne nepotrebuje.

HN, 28.12. 2020

Rozviažme spotrebiteľom energií ruky

Martin Vlachynský

Cena je najdôležitejším nástrojom trhovej ekonomiky. Je to semafor, ktorý zdrojom ukazuje kam tiecť, aby z čí najmenšieho množstva vstupov vznikli čo najhodnotnejšie výstupy. Cena je dynamická veličina, neustále sa mení, pretože sa neustále menia externé okolnosti, ale aj preferencie zákazníkov. Cena jedného statku nie je osamotená veličina, ale môže existovať len v závislosti od cien všetkých ostatných statkov na svete. Cenu ceruzky ovplyvňuje aj cena dreva

či grafitu, tie závisia zase od cien motorových píl, benzínu či miezd brazílskych baníkov, ale aj od toho, či medzi deťmi práve letí vďaka novému youtuberovi kreslenie... a takto môžeme pokračovať.

Nie je možné nijak vypočítať „správnu“ cenu, pretože nič také neexistuje. Preto každá cenová regulácia nevyhnutne vyvolá nedostatok statku, alebo jeho prebytok vedúci k plytvaniu. Preto sú mimoriadne škodlivé.

Prečo sa teda stále cenové regulácie používajú? Neoklasická ekonómia vraví, že je to kvôli monopolistickým sektorom, kde monopolista dokáže stanoviť „neoptimálnu“ cenu. Mohli by sme sa do tejto teórie pustiť, ale nemusíme, pretože v reálnom živote politikov teória aj tak nezaujíma. Cenové regulácie držia skôr podľa toho, ako veľmi je tovar spoločensky citlivý.

Pekným príkladom sú ceny dodávok elektriny a plynu na Slovensku. Kedysi dávno to bola záležitosť monopolných spoločností. No už roky tu máme liberalizovaný trh, na ktorom pôsobia desiatky konkurujúcich si spoločností. Samotná komodita (plyn či elektrina) sa obchoduje napriamo, či cez burzu, spotovo, či za použitia rôznych futures a ďalších finančných nástrojov, od zákazníkov z celého sveta (plyn) či aspoň z blízkeho regiónu (elektrina). Napriek tomu, regulácia cien dodávok pre spotrebiteľa vytrvalo pokračuje.

S novou vládou zavial v energetickej politike sviežejší vietor. No ani nové Ministerstvo hospodárstva zatiaľ nedemonštrovalo odhodlanie zmeniť cenovú paradigmu. Je vhodný čas. Podobne ako v iných odvetviach, aj v energetike nenápadne prichádza k „revolúcii spotrebiteľa“. Smart domácnosti, elektromobily, domáce zdroje a úložiská elektriny ohlasujú prvých pionierov. Aby technológie 21. storočia priniesli svoj celý potenciál, nesmú byť „napasované“ na regulačné mechanizmy 20. storočia. Inovatívne technológie potrebujú inovatívne produkty na trhu energií. A tie zase potrebujú voľnú cenotvorbu.

Na plyne alebo elektrine moc nezmeníte, inovácie sú v tom, ako tento homogénny produkt predáte. Liberalizácia cien nie je len o rozviazaní rúk predajcov, ale aj chuť spotrebiteľov. Ich prania budú podnikatelia skúšať svojimi produktmi naplniť.

HN, 11.1. 2021

Tri dôvody proti digitálnym menám od centrálnych bánk

Tomáš Forgáč

Centrálné banky nám "predávajú" koncept svojich digitálnych mien (CBDC - Central Bank Digital Currencies) príbehom o ochrane spotrebiteľov. Tí údajne čím ďalej tým viac používajú bezhotovostné platby, čím sa pripravujú o výhodu súkromia spojenú s používaním hotovosti, a vystavujú sa riziku behov na banky a zahraničných útokov na platobné siete.

Nebyť intervencií centrálnych bánk a regulátorov do finančných trhov, boli by tieto riziká zanedbateľné (viac o tom v posledných pár odstavcoch). Realita je ale taká, že spomínané riziká sú reálne a CBDC ich akurát tak zväčšia.

Kým údajný úmysel zavedenia CBDC je udržať súkromné banky v obraze, v skutočnosti tieto CBDC koncových užívateľov budúcich tokenov k centrálnym bankám približia. Dôvod je jednoduchý. Blockchainy a blockchainami inšpirované distribuované technológie sú postavené na jednej spoločnej účtovnej knihe, ktorá je buď voľne dostupná, alebo si vyžaduje prístupové oprávnenie. Otvorená bezbariérová distribúcia síce odhaľuje veľa informácií o používateľoch siete a jej tokenoch, no v kombinácii s konsenzuálnym algoritmom ako proof-of-work dosahuje, že by bolo pre prípadného útočníka prohibitívne nákladné na sieť zaútočiť a zmeniť pravidlá - ako napríklad mieru monetárnej inflácie.

Sieť, v ktorej sú distribúcií nastavené bariéry a ktorá nemá konsenzuálny algoritmus podobný proof-of-work nielenže nedosahuje nemeniteľnosť pravidiel, ale tým, že je postavená na jednotnom zdieľanom účtovníctve, dáva potenciálne plnú kontrolu tomu, kto vydáva privilégia účastníkom siete. Výsledkom je, že centrálné banky ako koneční vydávatelia týchto privilégií by mali omnoho silnejšiu kontrolu nad monetárnym systémom a platobnou sieťou, ako majú dnes. Toto im poskytuje tri veľmi nebezpečné schopnosti.

Helikoptérové peniaze

Dôvodom neustále silnejúce hospodárske cykly za ostatné polstoročie je systém **zlých peňazí centrálnych bánk**. Neprirodená expanzia menovej zásoby spôsobuje rast, ktorý je neudržateľný, a trhy sa ho snažia vyčistiť, keď sa ako taký ukáže.

Ekonomovia rakúskej školy pochopili, že skutočným problémom je takýto druh hospodárskej expanzie a nie kríza, ktorá je nevyhnutným a pozitívnym čistiacim mechanizmom. Bohužiaľ, (neo)keynesiánska odpoveď na takúto udalosť je znovu nafúknúť trhy ďalšími monetárnymi intervenciami.

Súčasný dizajn bankového systému ale vyžaduje sprostredkovateľskú úlohu komerčných bánk vo vydávaní úverov podnikateľom. Centrálné banky sú tak frustrované z komerčných bánk, ktoré sú opatrné v situácii, keď ekonomika plne nevyčistila predchádzajúce misalokácie zdrojov a neznižila ceny kapitálových statkov na udržateľnú úroveň.

Okrem toho, keďže podľa dominantnej keynesiánskej pozície poháňa ekonomiku spotreba (tip: v skutočnosti sú to kapitálové investície), centrálné banky by rady "pomohli" vydávaním menovej zásoby priamo spotrebiteľom. Asi netreba zdôrazňovať, že opatrný prístup komerčných bánk k vydávaniu spotrebných úverov v čase rastúcej nezamestnanosti sa nie príliš zhoduje s týmto cieľom centrálnych bankárov. Kým počas COVID krízy vlády do istej miery obišli tieto obmedzenia masovým vyplácaním dávok, takéto praktiky sú komplikované kvôli logistike, byrokracii a legislatíve.

Bližšia integrácia monetárnej pumpy, ktorá saturuje firmy a koncových spotrebiteľov, umožní centrálnym bankám poskytovať kredit či priamo "zhodiť" peniaze individuálnym alebo komerčným držiteľom tokenov. Ani by tým neporušili zdanlivý úmysel udržania komerčných bánk v obraze - tie by stále slúžili ako správcovia účtov a mohli by vydávať kredit tradičnými procesmi.

Toto by však viedlo ku katastrofálnym dôsledkom. Ekonomiky sa ľahko stanú závislé na centrálnobankovom "fete". S každou novou krízou museli vedúci monetaristi zvýšiť dávku, rovnako ako závislák musí zvyšovať dávku svojej vybranej drogy, aby ďalej fungovala. A ako s každou závislosťou, čím dlhšie trvá, tým horšie sa z nej dostáva. A kým monetárne predávkovanie, akého sme boli svedkami v Zimbabwe alebo Venezuele, dlho nemusí prísť, ak vôbec, feťáci príliš veľký výkon nepodávajú, ako to už svojou treťou stratenou dekadou ukazuje japonská ekonomika závislá na intervenciách tamojšej centrálnej banky (Bank of Japan).

Negatívne úrokové sadzby

Šetrenie je zlé - alebo aspoň to tvrdí moderný monetaristický pohľad. V keynesiánskom učení nie je priestor pre funkciu peňazí ako poistky v časoch neistoty. Sporiace účty sú iba peniaze, ktoré nepoháňajú rast spotrebou. Negatívne úrokové sadzby sú tak potenciálne najefektívnejšia metóda prevencie zbytočného šetrenia, ktorá má primäť spotrebiteľov zbavovať sa svojich znižujúcich sa zostatkov.

V súčasnosti sa musia centrálni bankári spoliehať na komerčné banky, aby preniesli negatívne sadzby na sporiteľov. Tie ale namiesto toho presvedčajú zákazníkov, aby prechádzali do iných, úroky-nesúcich aktív a stratu z toho, čo zostane, prenášajú na seba.

S centrálnobankovými tokenmi bližšie spojenými s ich emitentom bude možné nanútiť negatívne sadzby všetkým držiteľom tokenov automaticky. Toto by nepochybne dosiahlo cieľ zvýšenia spotreby a ceny investičných aktív.

Ale keďže to bola práve prehnaná spotreba na dlh, rekordne nízke úspory a neudržateľné ceny investičných statkov, čo viedlo ku kreditným bublinám a krízam ostatných dekád, tak myslieť si, že by to isté viedlo k inému výsledku, spĺňa definíciu šialenstva.

Finančné špehovanie

Tretí a finálny dôsledok tokenizovania hotovosti je v potenciáli špehovania finančných transakcií, ktorý vytvára. Centrálné banky sa tvária, že digitálne tokeny majú chrániť súkromie ľudí, ktorí stále menej používajú anonymnú hotovosť. Ale predstava, že akákoľvek zložka vlády, zvlášť tá, ktorá presadzuje pravidlá povinnej registrácie na existujúcich krypto platformách, obmedzuje používanie fyzickej hotovosti kvôli daňovým únikom a používa finančné špehovanie na chytanie nenásilných "zločincov" má starosti o naše súkromie, je smiešna.

Ani neskrývajú fakt, že tokenizácia by im umožnila to, čo zatiaľ nazývajú "dátová analýza". Nuž a myslieť si, že by od tej neprešli na spracovanie individuálnych dát, by bolo naivné.

Samozrejme, nie je náhoda, že Čína je globálny líder v CBDC. Špehovací potenciál centralizovaných tokenov je pre vládu, ktorá sa snaží mať pod drobnohľadom každý aspekt života svojich občanov, veľmi atraktívny.

Argumenty pre CBDC sú zavádzajúce

Zástancovia centrálne-bankových tokenov argumentujú, že konzumenti potrebujú ochranu proti cieľným útokom na platobnú sieť danej krajiny. Zatiaľ čo takýto risk je reálny - napríklad ak by Švajčiarsko chcelo znovu poskytnúť ochranu súkromia zahraničným vkladateľom, mohli by byť Visa a Mastercard dotlačení na vypnutie ich platobných sietí v krajine - tak v takom prípade by sa platobná ekonomika podporená sieťou bankomatov a pobočiek bánk mohla dočasne vrátiť k hotovosti.

Najväčšie útoky na monetárnu výmenu v západnom svete pritom prišli práve od vlád samotných po tom, ako pozastavili alebo limitovali výbery hotovosti v časoch kríz likvidity, ako to bolo v prípade Cypru a Grécka, nehovoriac o tom, že tie krízy boli spôsobené centrálne-bankovými kreditnými bublinami.

A v neposlednom rade, ako sme už spomenuli, argument o ochrane súkromia spotrebiteľov nie je možné vysloviť s vážnou tvárou vzhľadom k histórii neustálej erózie finančného súkromia centrálnymi bankami a finančnými regulátormi.

CBDC prídu a všetko zhoršia

Na záver dodáme, že všetky vlastnosti, kvôli ktorým by ľudia mali klásť odpor k CBDC naopak dávajú najsilnejší dôvod centrálnym bankám na to, aby ich presadzovali a implementovali. A kým predstieraný výskum plusov a mínusov tokenizácie fiat peňazí vytvára zdanie o debate na túto tému, realita je taká, že debata nebude, digitálne meny prejdú a dajú centrálnym bankám viac kontroly, ako kedy mali, a to so všetkými katastrofickými konsekvenciami, ktoré taká kontrola prináša.

Článok bol pôvodne publikovaný [v anglickom jazyku tu](#).

iness.sk, 7.1. 2021

Rozhovor o Fonde obnovy

Martin Vlachynský

Začiatkom decembra 2020 poskytol analytik INESS Martin Vlachynský dlhší rozhovor o Fonde obnovy, kríze a celkovej ekonomickej situácii špecializovanému časopisu [Logistika dnes](#). Prinášame ho v plnom znení.

Politici nás presviedčajú, že dôležitým nástrojom a zároveň povzbudením v tejto ťažkej situácii je zriadenie Fondu obnovy a odolnosti v Európskej únii. Čo vlastne podľa Vás sleduje Brusel s týmto podozrivo vyzerajúcim obrovským fiškálnym balíčkom? Pôjde v ňom o akúsi zrýchlenú centralizáciu EÚ?

MV: „Brusel“ nie je jeden človek, sú to stovky politikov a tisíce úradníkov a lobistov, každý má svoje predstavy ako by mali veci fungovať. Povedal by som, že sa stretli dva základné postoje. Po prvé, politici majú tendenciu na akúkoľvek ekonomickú krízu reagovať zvýšením verejných výdavkov. Po druhé, po odchode Veľkej Británie a chystanom odchode Angely Merkelovej sa v EÚ posilnili federalizačné tendencie. Prijatie balíka pomoci umožnilo preskočiť zdĺhavé spoločenské debaty na témy ako európske dane, európske dlhopisy, či väčší európsky rozpočet. Napríklad sa dlhé mesiace diskutovalo o tom, či po odchode Veľkej Británie navýšiť príspevky do rozpočtu o pár miliárd eur. No navýšenie rozpočtu o stovky miliárd kvôli balíčku sa udialo takmer z večera do rána.

Keď nám Brusel ťažkých 6 miliárd eur prideli, v ktorých oblastiach a na čo by sme ich mali efektívne použiť, aby sme ich vedeli v budúcnosti čo najrýchlejšie splatiť?

MV: Nepoznám na túto otázku odpoveď. Tú odpoveď nepozná nikto. Áno, veľa ľudí má názor, ktorý väčšinou vychádza z ich presvedčenia o dôležitosti rôznych oblastí života. Takže budeme počuť zdravotníctvo, školstvo, digitalizácia... Ale investovať správne je veľké umenie. Investovať neznamená naliať peniaze. Ved' do digitalizácie verejnej správy sme už dali viac ako miliardu eur a aký je výsledok tejto „investície“? Treba myslieť aj na to, že tieto peniaze budeme musieť raz zaplatiť na daniach. Budú teda chýbať inde. Ak teda niekto povie, že treba investovať napríklad do školstva, mal by zároveň povedať, z ktorej oblasti tie zdroje zobrať.

V jednom z Vašich článkov píšete, že s príchodom 750-miliardového plánu Next Generation EÚ nastal zlomový moment. EÚ začala vydávať vlastné dlhopisy, popri štátnom dlhu nám tu tak vzniká aj nadštátny dlh. Mohli by ste to bližšie komentovať?

MV: Európsky rozpočet bol dlhé roky striktné vyrovnaný. Čo sa minulo, muselo sa aj vybrať, nemohol byť deficit. Za dlhy bol vždy zodpovedný ten, kto ich vytvoril, teda konkrétny členský štát. To sa začalo lámať počas krízy 2010, ale definitívne sa to zlomilo až teraz. Vznikne dlh EÚ, ktorý vytvoria (a minú) európski politici a úradníci, ale zodpovední za jeho splácanie budeme my všetci, daňovníci v členských štátoch. Vznikom dlhovej únie sa prehľbuje aj otázka opustenia EÚ. Napríklad čo sa stane, ak sa povedzme Taliansko o pár rokov rozhodne EÚ opustiť? Zoberie si so sebou „svoj“ podiel na EÚ dlhu, alebo sa prerozdeli medzi ostatných?

Riziká nabaľovania verejného dlhu odhaľujú aktuálne vládne návrhy rozpočtu a zmeny dlhovej brzdy. Verejná správa má podľa rozpočtu zaťať v ďalších troch rokoch 6- až 7-miliardové sekery a jej dlh má do roku 2023 vyskočiť z minuloročného o 27,3 miliardy eur na 72,8 miliardy eur, čo je vyše 13-tisíc eur na každého obyvateľa. Nehrozí nám kolaps udržateľnosti verejných financií?

MV: Stav verejných financií sa dramaticky zhoršil. Pritom zďaleka nie všetko môžeme pripísať na vrub „korone“. Korona nezaviedla 13. dôchodok, ani nepripravila katastrofálny rozpočet na konci roka 2019. Kolaps ale bude hroziť až vtedy, keď trhy stratia dôveru v naše dlhopisy. Vďaka mohutnému kvantitatívnemu uvoľňovaniu Európskej centrálnej banky to zatiaľ nehrozí. To však nemusí trvať večne, ak sa euro začne dostávať mimo kontrolu, aj ECB bude musieť šliapnúť na brzdu. A vtedy môže nastať veľký problém pre mnoho členských štátov.

Tohtoročný nárast dlhu je vzhľadom na koronakrízu a ekonomický pokles čiastočne zdôvodniteľný. To však neplatí pre nasledujúce tri roky, keď vláda očakáva každoročný reálny ekonomický rast 2,4 až 5,5 % a takmer 6-miliardovú dotáciu z EÚ. Aké scenáre v rozpočtovej politike SR očakávate po uplynutí štyroch-piatich rokov?

MV: Bohužiaľ, ani nová vláda nectí rozpočtovú disciplínu. V momente, keď píšem tieto odpovede, je na stole vládny návrh ústavného zákona o starobných dôchodkoch. Prišiel bez diskusie, ako prílepok k úplne nesúvisiacemu zákonu a prichádza so sekerou 750 miliónov eur. A to je len jeden príklad. Vyrovnaný rozpočet, ktorý nám tu vlády sľubujú už niekoľko rokov, je v absolútnom nedohľadne.

Adam Smith kedysi povedal, že ak vláda vie, že si môže požičiavať, nepovažuje šetrenie za svoju povinnosť. Expanzívna politika ECB umožnila kvantitatívnym uvoľňovaním členským štátom prístup k veľkému množstvu lacných peňazí. Veľmi nízko stlačené úroky tak pomáhajú vládam zadlžovať sa čoraz viac. Aký je Váš názor na túto problematiku?

MV: Menová politika ECB vytvorila dojem, že dlhy krajín vlastne nie sú žiaden problém. Aj extrémne zadlžené Taliansko či

Francúzsko si požičiavajú za minimálne úroky. Ale aj v ekonomii platí, že perpetuum mobile neexistuje. Ak je niekde plus, niekde inde musí byť rovnaké mínus. Vidíme to napríklad v nafukovaní cien aktív, ceny nehnuteľností nepadajú ani v čase aktuálnej krízy, nafúknuté sú aj ceny štátnych dlhopisov, či niektoré akciové trhy. Vznikajú pomýlené investície, ktoré môžu jedného dňa prasknúť. Predstava, že Taliansko, Grécko (a možno aj Slovensko) by dokázali svoje gigantické dlhy financovať za 3-4% úrok je nereálna.

Slovensko po vstupe do EÚ už dlhé roky nerobí žiadne zásadné a potrebné reformy. Naopak, v niektorých oblastiach sa zrušili už urobené reformy, napr. likvidácia rovnej dane, zrušenie naviazania dôchodkového veku na strednú dĺžku života, oklieštenie 2. dôchodkového piliera. Mohli by ste to komentovať?

MV: Mnohí považujú slovo „reformy“ za vyprázdnené. Ale nie je to nič iné, ako prispôbenie dnešnej reality voči (niekedy veľmi blízkej) budúcnosti. Už dnes vieme povedať, že pomer pracujúcich a dôchodcov sa v nasledujúcich dekádach dramaticky zmení. To bude mať dopad na sociálny systém a zdravotníctvo. Efektívnosť slovenského školstva bude mať dopad na trh práce. Nezávládnutá digitalizácia, či pomalé súdnictvo bude mať vplyv na príchod investorov a na vznik podnikateľských aktivít u nás doma. Hovorí sa, že sme nevyužili zlaté časy. To je pravda, no skôr z rozpočtového hľadiska. Na reformy ale väčšinou netreba peniaze, ale odhodlanie. Na obsahovú a procesnú reformu školstva netreba miliardy. Historicky práve krízy bývali príležitosťou na reformy. U nás to zatiaľ moc nevidím, čo je dané možno aj tým, že prítok peňazí vytvára ilúziu, že vlastne žiadna kríza nie je.

Aký je Váš názor na poskytovanie subvencií a investičných stimulov súkromným firmám?

MV: Každý stimul musí niekto iný zaplatiť. Víťazov by mali vyberať zákazníci, nie ministerskí úradníci. Bohužiaľ vidíme, že z koronakrízy prichádza aj nový trend vytvárať akýsi sociálny systém pre firmy, napríklad formou kurzarbeit schémy. To z dlhodobého hľadiska považujem za veľmi škodlivé. Takéto schémy zmenia nastavenie podnikateľov voči riziku a budú ich viac nútiť uspokojovať úradníkov (a ich tabuľky na výplatu zo schémy), nie zákazníkov. Úradník bude mať čoraz silnejšiu pozíciu v príjmoch spoločnosti. To je však popretie zmyslu podnikateľskej činnosti. Už dnes vidíme, že firmy čerpajú štátnu rôznu krízovú pomoc a zároveň vyplácajú vysoké dividendy, zvyšujú mzdy a bonusy, či mohutne investujú. To je kapitalizmus postavený na hlavu.

Má na Slovensku nádej skoré znižovanie daňového a odvodového zaťaženia?

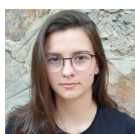
MV: Obrovské deficity sa dajú zaplatiť len daňami. Takže bohužiaľ nie. Vidíme prvé zmeny teraz (posunutie hranice 15% sadzby dane) a predpokladám, že čoskoro sa opäť objavia snahy napríklad masívne zvýšiť daň z nehnuteľností, či zaviesť rôzne „zelené“ dane.

Prečo EÚ nezasiahne proti daňovým rajom, ktoré má aj na vlastnom území?

MV: Bez daňových pekiel by neboli daňové raje. Holandsko či Írsko sú daňové raje len preto, lebo ich porovnávame s krajinami ako Francúzsko. Našťastie zatiaľ má EÚ obmedzené možnosti prikazovať jednotlivým štátom, ako by mal vyzeráť ich daňový systém.

Logistika dnes, 12/2020

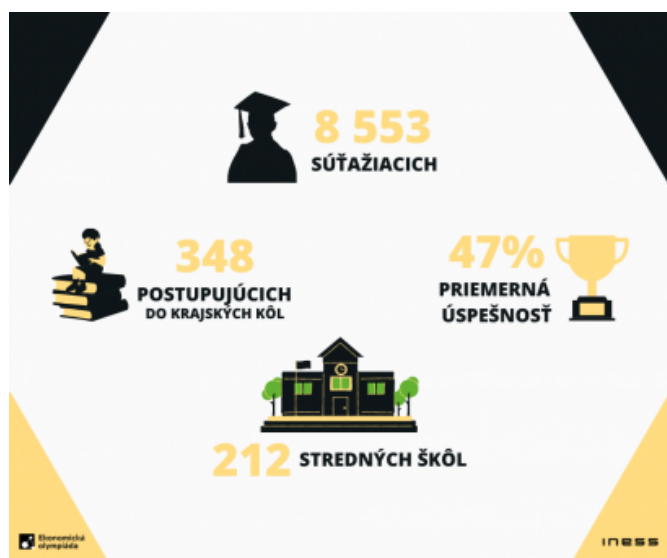
8500 stredoškôľakov si zmeralo sily v Ekonomickej olympiáde

Vanesa Križanovičová

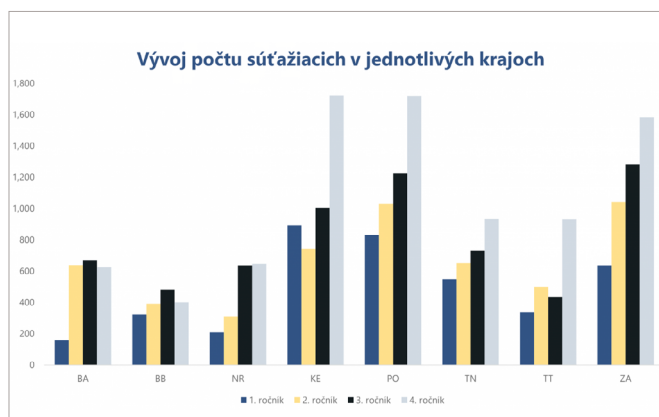
Testami školského kola Ekonomickej olympiády za štyri ročníky existencie prešlo takmer **24 300 študentov a študentiek** stredných škôl. Už od začiatku súťaže sme cítili veľký záujem o olympiádu zo strany súťažiacich a pedagógov. Tento záujem pretrváva naďalej, čomu nasvedčujú aj čísla.

V štvrtom ročníku olympiády sme zaznamenali nielen najvyšší počet zapojených škôl, ale aj súťažiacich z celého Slovenska.

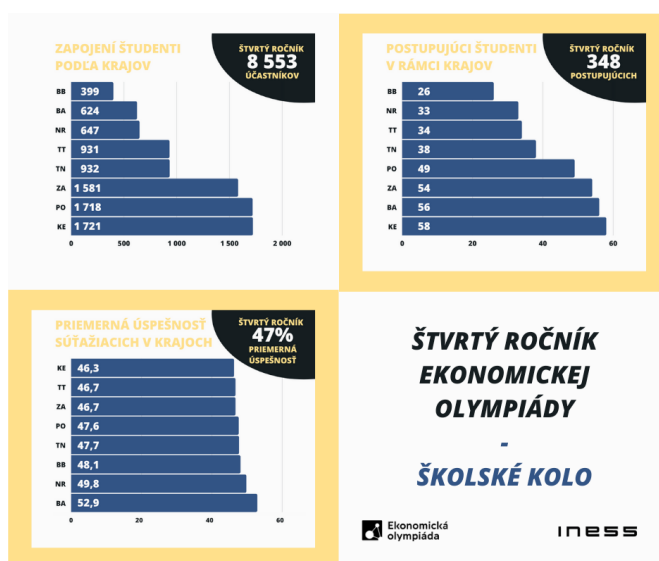
Nový ročník, okrem stúpajúceho záujmu, prináša aj ďalšie nádejné talenty. Ekonická olympiáda odhalila tváre už niekoľkých šikovných ekonómov a ekonómiek (rozhovor s nimi si môžete vypočuť v našom [Na Vŕšku](#)). Z akej školy bude tohtoročná/víťazka/víťaz sa dozvieme v druhej polovici roka.

Najväčší záujem o otestovanie vedomostí mali študenti z Košického, Prešovského a Žilinského kraja. V spomínaných krajoch bolo zapojených viac ako 1 500 stredoškôľakov a stredoškôľáčok. Naopak, v Banskobystrickom kraji evidujeme najnižší počet zapojených.

Pri vyhodnocovaní školských kôl sme nenarazili na výrazný rozdiel úspešnosti v jednotlivých krajoch. Priemerná úspešnosť Slovincov a Slovákov je 47,10 percent. V testovaní sa v priemere darilo trochu viac školám z Bratislavského a Nitrianskeho kraja.

V konkurencii ôsmich tisíc študentov do krajského kola mohli postúpiť iba súťažiaci, ktorí dosiahli 60 a viac percent. Čo znamenalo, že v online teste museli mať minimálne 15 správnych odpovedí z 25. Cez pomyselné sito úspešnosti sa preklíkalo niekoľko stoviek olympionikov, no do krajských kôl **postúpilo 348 najlepších súťažiacich**.

Rovnako ako pandémie marí návrat žiakov a študentov do škôl, tak bráni efektívnej organizácii Ekonomickej olympiády. Kým krajské kolá v minulosti prebiehali prezenčne, pri chutnom občerstvení a v priateľskej atmosfére v jednotlivých krajských mestách Slovenska, tento rok to pravdepodobne nebude možné. Pokiaľ nedôjde k zázračnému zlepšeniu situácie, krajské kolá prebehnú online formou v marci 2021. O to viac budeme očakávať 50-ku najlepších mladých ekonómov a ekonómiek v celoslovenskom finále olympiády. Najlepší piati zástupcovia zo Slovenska sa následne môžu tešiť na účasť v medzinárodnom finále Ekonomickej olympiády, ktoré prebehne na jeseň roka 2021.

iness.sk, 19.1. 2021

Stanovisko INESS k návrhom Európskej komisie v oblasti minimálnej mzdy

Róbert Chovanculiak

INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských analýz spoločne s ďalšími európskymi think-tankmi zaslal stanovisko predstaviteľom Európskej rady, Európskej komisie a Európskeho parlamentu, v ktorom vyjadruje **nesúhlas so snahou Európskej komisie koordinovať tvorbu minimálnej mzdy v členských krajinách a s prístupom, akým navrhuje navietať minimálnu mzdu na vybrané ukazovatele.**

Európska komisia (EK) navrhla [novú smernicu](#) o primeraných minimálnych mzdách v Európskej únii. Cieľom je zaistiť, aby zamestnanci v EÚ boli chránení minimálnou mzdou, čo má garantovať adekvátne pracovné a životné podmienky bez ohľadu na to, kde pracujú alebo žijú. Komisia navrhuje, aby kritéria ako kúpna sila, rast miezd alebo úroveň či produktivita práce boli brané do úvahy, keď sa stanovuje minimálna mzda.

Keď analyzujeme definíciu a nastavenie minimálnej mzdy, je potrebné si uvedomiť, že to môže za určitých okolností znamenať aj jej zníženie. Vysoká minimálna mzda totižto môže výrazne negatívne vplyvať na trh práce. To znamená, zhoršuje šance znevýhodneným skupinám nezamestnaných dostať sa do zamestnania a bráni tvorbe nových pracovných miest. Toto všetko je o to výraznejšie v ekonomicky neistých časoch, keď sa ekonomika prepadá, zamestnávateľia krachujú a rastie miera nezamestnanosti.

V nasledujúcich siedmich bodoch komentujeme navrhnutú smernicu EK k minimálnej mзде:

1. EK upozorňuje, že pri porovnávaní minimálnych miezd naprieč EÚ krajinami, musíme brať do úvahy rôznu kúpyschopnosť. Napríklad nominálna minimálna mzda na Slovensku bola skoro 4-krát nižšia, ako tá v Luxemburgu. Keď však zoberieme do úvahy cenovú hladinu, tak sa tento rozdiel zníži skoro o polovicu. Ani porovnanie cez paritu kúpnej sily však nestačí a nemôže byť rozhodujúcim pri porovnávaní minimálnych miezd naprieč krajinami. Dôležitým kritériom je aj celková ekonomická úroveň v krajine. To znamená, že rozdiel medzi minimálnymi mzdami na Slovensku a Luxemburgu nie je daný politickým rozhodnutím, ale ekonomickou realitou a nižšou produktivitou práce.

2. Smernica EÚ navrhuje napojiť minimálnu mzdu na úroveň priemernej hrubej mzdy. Hrubá mzda je však skresľujúci údaj, ktorý nezohľadňuje rôznu úroveň zdaňovania a platenia odvodov na strane zamestnanca a zamestnávateľa medzi rôznymi krajinami. Navrhujeme preto porovnávať čistú minimálnu mzdu a čistú priemernú mzdu, alebo, ešte lepšie, mzdové náklady na minimálnu mzdu a mzdové náklady na priemernú mzdu.

Porovnanie čistej, hrubej mzdy a mzdových nákladov v Česku a na Slovensku pri minimálnej a priemernej mзде

Minimálna mzda v roku 2020	Čistá MM	Hrubá MM	Mzdové náklady MM
Česko	463 €	557 €	747 €
Slovensko	477 €	580 €	784 €
	Čistá PM	Hrubá PM	Mzdové náklady PM
Česko	1 078 €	1 336 €	1 791 €
Slovensko	887 €	1 163 €	1 572 €
	Podiel	Podiel	Podiel
Česko	43,0%	41,7%	41,7%
Slovensko	53,8%	49,9%	49,9%

Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie

3. Smernica EÚ navrhuje, aby minimálna mzda tvorila 60 % hrubej mediánovej mzdy alebo 50 % hrubej priemernej mzdy v jednotlivých krajinách. Tu je však potrebné upozorniť na to, že napojenie minimálnej mzdy na vyššie percentá priemernej alebo mediánovej mzdy následne bude tlačiť na ďalšie zvyšovanie priemernej alebo mediánovej mzdy. A to následne vytvorí tlak na rýchlejší rast minimálnej mzdy, čo prinesie negatívne dopady na trh práce, predovšetkým pre malých a stredných zamestnávateľov v zaostalejších regiónoch.
4. Smernica EÚ navrhuje, aby rast minimálnej mzdy bol napojený na rast miezd v hospodárstve. Toto však môže vytvoriť problém v obdobiach krízy, ktoré momentálne zažívame. Počas ekonomického spomalenia sa môže stať, že zaniknú pracovné miesta s relatívne nízkymi mzdami a to zvýši priemernú mzdu v hospodárstve. A následne bude automaticky nasledovať aj zvýšenie minimálnej mzdy, pričom ekonomika sa nachádza v recesii a ďalšie zvyšovanie minimálnej mzdy len zhorší situáciu a urýchli zánik alebo spomalí vznik pracovných miest.
5. Smernica EÚ navrhuje, aby minimálna mzda bola napojená na rast produktivity práce. Takéto prepojenie by pomohlo zabrzdiť nebezpečné zvyšovanie mzdových nákladov v situácii, ktorú máme v SR posledné roky. Avšak ani toto prepojenie nie je bez problémov. Rast priemernej produktivity práce neznamená automaticky, že rastie aj hraničná produktivita práce ľudí s minimálnou mzdou.
6. Smernica EÚ navrhuje minimalizovať používanie rozdielnych sadzieb minimálnej mzdy. Toto je ale problém v krajinách s vysokými regionálnymi rozdielmi ako je Slovensko. Výkon ekonomiky v Bratislavskom a Prešovskom kraji by si vyžadoval rozdielne minimálne mzdy. Na druhej strane je možné chápať toto odporúčanie ako návod na zrušenie šiestich stupňov náročnosti minimálnej mzdy, ktoré na Slovensku máme a ktoré nie sú bežné v ostatných krajinách.

7. Smernica EÚ navrhuje posilniť kontrolné činnosti inšpektorov práce. Takýto postup však ignoruje hlavné dôvody, prečo existuje šedá ekonomika a zamestnávanie na čierne. Skôr by bolo potrebné sa zamerať na odstraňovanie týchto dôvodov než na prísnejšie trestanie. Tími dôvodmi sú najčastejšie zložitá a nákladná byrokracia spojená s tvorbou a udržiavaním pracovného miesta. Taktiež rozsiahle regulácie, ktoré zvyšujú celkové náklady práce. A v neposlednom rade je to vysoké daňovo-odvodové zaťaženie práce. Ak je cieľom znižovanie šedej ekonomiky, je potrebné sa zamerať na odstraňovanie týchto prekážok vzniku štandardných zamestnaneckých pomerov.

Viac o našom spoločnom stanovisku sa dočítate v anglickom jazyku tu: [Position Paper on the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on adequate Minimum Wages in the European Union](#).

iness.sk, 13.1. 2021

Tri pozitíva

Martin Vlachynský

„Poprosíme spomenúť tri pozitíva a tri nevyužitú príležitosti“, zaznela požiadavka Zdravotníckych novín na koncoročný hodnotiaci komentár. Hneď som vedel, s ktorou časťou tejto požiadavky budem mať problém.

Z definície práce treťosektorového analytika vyplýva skôr kritika ako chválenie. Dôvod je jednoduchý, politici vedia sami seba pochváliť veľmi dobre, často na to majú dedikované analytické tímy a profesionálny marketing. Väčšia pridaná hodnota nás analytikov je v kritike. Bohužiaľ, problémy s hľadaním pozitív sú aj objektívne. Zdravotnícky sektor je málokedy jednotný, ale mám pocit, že teraz sa ho do istej miery podarilo zjednotiť – v kritike ministerstva. Ale je doba sviatočná, tak skúsme to s tými pozitívami.

Napriek aktuálnej situácii je Slovensko v rámci EÚ stále nadpriemerne dobré v celkových úmrtiach na Covid-19. Nevieť, koľko z toho pripísať Ministerstvu zdravotníctva, ale nejaké body si zaslúžia. Napríklad urýchlenný nákup ventilácií na jar 2020 sa mi zdal vtedy prehnaný, no nakoniec sa ukazuje, že je možno aj fajn, že sú v zálohe.

Druhým pozitívom je prisľúbená akceptácia patientskych organizácií ako partnera pre komunikáciu. Mali by sme byť, samozrejme, opatrní, aj patientske organizácie majú

svoje ciele, ktoré môžu, ale nemusia byť v záujme efektívneho zdravotníctva. No sú dôležitým zdrojom informácií „zo života“ a mali by byť súčasťou otvoreného a transparentného dialógu o zdravotníckej politike.

Podarilo sa mi nájsť aj tretie pozitívum. Ministerstvo navrhlo vyradiť kanabidiol zo zoznamu zakázaných látok (vidíte, ako sa snažím?). Síce ako posledná krajina v EÚ, ale predsa. Snáď to bude také maličké pootvorenie dverí pre využitie potentných látok v medicíne. Mimochodom, kannabidiol sa skúma ako látka s potenciálom [spomaliť cytokínovú búrku](#), [modulovať úroveň ACE2](#) a podobné užitočné anti-covid veci.

Nevyužitou príležitosťou bola šanca otvoriť diskusiu v zdravotníctve a pripraviť tak priestor na reformy. Z pohľadu komunikácie bolo Ministerstvo zdravotníctva za vlády Smeru jednou zo svetlých výnimiek. Nielen vďaka IZP, ale aj ministerke Kalavskej, ktorá sa nebála postaviť na pódium. Miesto zlepšenia prišiel obrat. Z Ministerstva sa stala uzavretá inštitúcia, z ktorej občas nečakane vypadne nejaká legislatíva, na ktorú potom všetci hľadajú s otvorenými ústami. O praktickom zániku IZP, či komunikačne nezvládnutej personálnej tsunami v štátnych inštitúciách škoda hovoriť.

Hoci som (doterajšie) výsledky pandémie zaradil medzi pozitíva, pandémia Covid-19 patrí aj medzi nevyužitú príležitosť. Naplno odkryla hlboké komunikačné a organizačné problémy štátnych orgánov. Zároveň spustila vlnu nápadov „zdola“. Množstvo organizovaných aj neorganizovaných entít začalo robiť trasovacie aplikácie, štatistické predikcie, šiť rúška, ponúkať testovanie, zavádzali spontánne regulácie na ochranu svojich zákazníkov. Bohužiaľ, verejný sektor je v tejto situácii ako oceánsky tanker, ktorý potrebuje celý vek, aby zmenil trasu plavby. A tak kým sa tu občanom obmedzujú najzákladnejšie práva „lebo Covid“, hygienici majú problém s trasovaním, lebo telefón môže obsluhovať len niekto s príslušným diplomom, lebo „také sú pravidlá“. Za 9 mesiacov sme tu už mohli mať decentralizovaný, efektívny a robustný systém testovania, do ktorého by sa zapojili lekári, lekárnice, zamestnávateľia či občianske združenia. Miesto toho tu behali chlapi v maskáčoch a ľudia pred Vianocami stáli dobrovoľne hodinové rady na testovanie.

Najväčšou nevyužitou príležitosťou je však zmena myslenia. Dúfal som, že po 14 rokoch točenia sa v kruhu okolo „zisku“ a unitárneho systému sa tu konečne začne budovať skutočné postsocialistické zdravotníctvo s orientáciou na zákazníka, ktoré dokáže zapojiť všetkých tých, pripravených ponúknuť svoje služby. Kým vo svete Amazon, Facebook či Google investujú desiatky miliárd do zdravotníckych projektov, budujú svoje siete nemocníc a vlastné poisťňové schémy, kým inde sa do popredia dostávajú dáta, wearables a na mieru šité zdravotné produkty, Slovensko stále dookola zachraňuje, limituje, reguluje. A stále tvrdšie, najnovšie si ministerstvo prisvojilo úlohu rozdeľovať výdavky a posilnilo tak centralizovaný mikromanažment celého sektora, miesto toho, aby sa dal doporiadku makromanažment, napríklad v podobe predvídateľnejšieho financovania, uchopiteľných cieľov a nárokov, či sledovaných kvalitatívnych ukazovateľov. Tak teda možno v roku 2021...

Činnosť INESS podporili aj poisťovne Dôvera a Union

Zdravotnícke noviny, 14.1. 2021

Nové publikácie

INT 1/2021:

Next Generation EU: Prečo sa báť balíka obnovy

Európska únia na ekonomické spomalenie členských štátov odpovedala komplexom podporných balíkov, združených pod názvom Next Generation EU (NGEU). NGEU neprichádza len so stovkami miliárd eur, ale aj s bremenom pre túto a budúce generácie občanov, daňovníkov a podnikateľov.

V novej publikácii INESS s názvom **Next Generation EU - Prečo sa báť balíka obnovy** upozorňujeme na riziká NGEU a snažíme sa stlmiť neprímeraný optimizmus, ktorý momentálne okolo NGEU panuje.

V stručnosti sme popísali problémy, ktoré balík prináša:

1. Skoková centralizácia EÚ
2. Trvalo dočasný charakter
3. Falošné zaštieňovanie sa pandémie
4. Jedna veľkosť všetkým nesedí
5. Nerealistické objemy peňazí na efektívne čerpanie
6. Nárast byrokratického aparátu
7. Väčšia izolovanosť EÚ od svetových trhov
8. Nárast centrálného plánovania
9. Zníženie motivácie k potrebným reformám
10. Negatívne efekty plánovaných nových daní

Naším hlavným záverom je, že očakávané pozitívne dopady NGEU na ekonomiky členských štátov sa budú realizovať len s veľkými ťažkosťami. Vyvažovať ich budú nemalé negatívne dopady, o ktorých sa dnes hovorí len veľmi potichu. Preto v publikácii vysvetľujeme dôvody, prečo tento program považujeme za ekonomicky nešťastný a ohrozujúci prosperitu krajín EÚ v budúcnosti.

Publikáciu si ako PDF môžete [voľne stiahnuť tu](#).

Týždeň s INESS

Aj v novom roku pokračujeme so zasielaním nového newslettera Týždeň s INESS. Ak chcete aj vy dostávať tento stručný týždenný prehľad našich reakcií na aktuálne témy, [kliknite sem](#). Následne si podľa jednoduchých inštrukcií aktualizujte svoje preferencie v odbere našich emailov. Alebo nám len napíšte na diana.kralova@iness.sk a my vás do zoznamu zaradíme sami. Samozrejmosťou je aj jednoduché odhlásenie v prípade, že vás náš newsletter nechytí za srdce.

ROK 2020 PRE INESS A VÁS V ČÍSLACH

1 556
MEDIÁLNYCH
VÝSTUPOV
v televízií, rozhlas
či tlači

137
ČLÁNKOV NA
AKTUÁLNE TÉMY

19
ODBORNÝCH
PUBLIKÁCIÍ

19
ZORGANIZOVANÝCH
PODUJATÍ

37
DIELOV PODCASTU
INESS NA DNES

8 500
ŠTUDENTOV ZAPOJENÝCH
DO EKONOMICKEJ OLYMPIÁDY

4 200
UČEBNÝCH POMÔCOK
ZASLANÝCH NA TAKMER
300 ŠKÔL

2 500
AUTORSKÝCH KNÍH INESS
SI NAŠLO SVOJHO MAJITEĽA

41
ODBORNÝCH
PREDNÁŠOK

36
DIELOV VLOGU
NA VŘSKU

PROJEKTY PRE
VZDELANEJŠIE SLOVENSKO

INESS publikácie

Next Generation EU, ľudovo známy ako „balík obnovy“ je 750-miliardový program Európskej únie, pripravený v súvislosti s pandemiou. V publikácii **Next Generation EU - Prečo sa báť balíka obnovy** vysvetľujeme dôvody, prečo tento program považujeme za ekonomicky nešťastný a ohrozujúci prosperitu krajín EÚ v budúcnosti.

Štátne podniky často narúšajú konkurenciu a ich prítomnosť znižuje výkonnosť celého odvetvia. Napriek tomu sú u verejnosti populárne. Problematiku výkonnosti štátnych podnikov, dopad historickej privatizácie ako aj návrh na novú vlnu privatizácie detailne rozoberáme v novej publikácii **Privatizácia 3.0**.

V nasledujúcich rokoch prídu na trh desiatky liekov, ktoré budú stáť státisíce eur na jedného pacienta. Pre nepripravené prostredie to bude znamenať obrovské problémy. V novej publikácii **Zázračné lieky: ako ich zaplatiť a neskrachovať** preto navrhujeme niekoľko opatrení na zlepšenie tohto stavu.

ZÁZRAČNÉ LIEKY AKO ICH ZAPLATIŤ A NESKRACHOVAŤ

Sebestačnosť ako úprimný cieľ podporiť slovenskú produkciu už v minulosti priniesol veľa negatívnych dôsledkov, no žiadne zázračné výsledky. Namiesto sebestačnosti by sme sa mali sústrediť na konkrétne reformy, ktoré pomôžu sektoru prosperovať. O tom je publikácia **Slovenské poľnohospodárstvo potrebuje viac ako len „sebestačnosť“**.

Dnešná takzvaná hrubá mzda je v skutočnosti len „polohrubá“. Chýbajú v nej totiž odvody platené zamestnávateľom, čo vytvára skryté odvodové bremeno. Prečo je to tak a čo s tým sa dočítate v publikácii **Polohrubá mzda vytvára daňovo-odvodový guláš**.

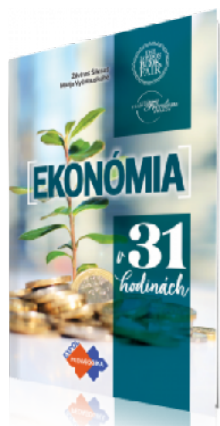

V publikácii **Slovenské školstvo vyhralo jackpot** ukazujeme, že problém chýbajúcich zdrojov vo vzdelávaní nie je zďaleka taký výrazný a že platy učiteľov dosahujú porovnateľné úrovne s krajinami EÚ. Zamerať by sme sa mali na odmeňovanie šikovných a kvalitných učiteľov a učiteľov z drahých regiónov.

INESS knihy

Kniha **Zlé peniaze** od Juraja Karpiša hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou „spracovateľa krízy“ je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi dá vyrovnávať. Tento bestseller si môžete zakúpiť cez stránku zlepeniaze.eu, prípadne vo vašom kníhkupectve.

Medzinárodne oceňovaná učebnica **Ekonomia** v 31 hodinách reflektuje aktuálne potreby rozvíjania ekonomického myslenia, určená pre žiakov stredných škôl. Učebnica je spracovaná ako základný učebný text na podporu osvojovania, porozumenia a upevňovania vedomostí a zručností z oblasti základov ekonomického myslenia, ktoré žiaci majú získať na stredných školách.

RÓBERT CHOIVANCULIAK: POKROK BEZ POVOLENIA

Kniha **Pokrok bez povolenia** je kompletný sprievodca svetom, kde Airbnb oživuje mŕtvy kapitál a konkuruje štátu v tvorbe regulácií, kde Kickstarter nahrádza vyberanie daní a pomáha financovať verejné služby a kde Bitcoin umožňuje budovať paralelnú spoločnosť, v ktorej neexistujú „vedúci“ a všetci máme kľúče od miešačky.

pokrokbezpovolenia.sk

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-knží) alebo na dobierku objednávkou cez sekciu Knihy na stránke iness.sk.